

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ خیر الانبیا حفظه الله تعالی

موضوع:

مقدمات؛ حجت؛ کتاب خداوند؛ تفسیر قرآن؛ تفسیر برخی آیات قرآن

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: اسماعیل

تاریخ: ۱۳۹۸/۶/۱۴

منظور از «شجره‌ی ملعونه» در این آیه چیست؟ «وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُحَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا» (الإسراء / ۶۰)؛ «و هنگامی که به تو گفتیم پروردگارت به مردم احاطه دارد و رؤیایی که نشانت دادیم را جز فتنه‌ای برای مردم و شجره‌ی ملعونه در قرآن قرار ندادیم و آنان را می‌ترسانیم، ولی جز طغیانی بزرگ چیزی بر آنان نمی‌افزاید».

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۸/۶/۱۹

قول مشهور میان مفسران این است که مراد از «شجره‌ی ملعونه در قرآن» درخت زقوم است که در قرآن از آن یاد شده و درباره‌اش آمده است: «أَذْلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا أَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ ﴿۱﴾ إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ ﴿۲﴾ إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ ﴿۳﴾ طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ ﴿۴﴾»؛ «آیا آن (بهشت) بهتر است یا درخت زقوم؟! ما آن را فتنه‌ای برای ظالمان قرار دادیم. آن درختی است که در کف دوزخ می‌روید. شکوفه‌اش گویا سرهای شیاطین است»، ولی این قول -با وجود شهرتش- خالی از اشکال نیست؛ چراکه درخت زقوم در قرآن لعنت نشده و روایتی حاکی از اینکه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم آن را در خواب دیده، نرسیده است و توجیه قائلان به این قول مبنی بر اینکه مراد از ملعونه در قرآن، منفور برای دوزخیان است و مراد از رؤیا، معراج پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم است، ناتمام است؛ چراکه ظاهر از ملعونه در قرآن، لعنت شده در آیات آن و ظاهر از رؤیا، دیدن در خواب است.

قول دیگر این است که مراد از «شجره‌ی ملعونه در قرآن» بنی امیه و آل حکم بن ابی العاص هستند که مدتی پس از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم حکومت را در دست گرفتند و مسلمانان را از نور به تاریکی بیرون آوردند؛ زیرا شماری از صحابه مانند سهل بن سعد، ابن عمر، یعلی بن مره، ابن عباس، حسین بن علی، ابوهریره و عایشه روایت کرده‌اند که پیامبر در رؤیا آنان را دید که مانند میمون

۱. الإضافات / ۶۲ تا ۶۵

www.alkhorasani.com

بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بِمَنْشُورِ مَنَاصِيخِهَا شَيْخِ خَزَائِنِهَا خُزَّائِمَةُ اللَّهِ تَعَالَى

از منبرش بالا و پایین می‌روند و این او را اندوهگین ساخت. پس آیه بر او نازل شد و به او خبر داد که آنان فتنه‌ای برای مردم و خاندان لعنت شده در قرآن هستند^۱ و این با ظاهر آیه سازگار است؛ چراکه اطلاق شجره بر خاندان شایع است و لعن بر شاخ و برگ وجهی ندارد، بل تنها بر موجودی مختار و مکلف جایز است که صفت انسان محسوب می‌شود^۲ و با این وصف، ملعون دانستن شجره، به انسان بودن آن إشعار دارد؛ مانند بنی امیه و آل حکم که تحت عنوان کافران در زمان نزول آیه و تحت عنوان ظالمان پس از رسیدن به حکومت، لعنت شده‌اند و تبعاً می‌توانند مراد از «شجره‌ی ملعونه در قرآن» باشند؛ چنانکه به عنوان نمونه فرموده است: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ ۚ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ﴾^۳؛ «پس آیا ممکن است که چون به حکومت دست یابید در زمین فساد انگیزید و پیوندهاتان را قطع کنید؟! آنان کسانی هستند که خداوند لعنت‌شان کرده، پس کرشان ساخته و دیدگانشان را کور نموده است».

بر این اساس، مراد از «فتنه‌ای برای مردم» رؤیای پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نیست، بل تأویل آن است که حکومت بنی امیه و آل مروان است. آری، در این قول اشکال شده که آیه مکی است، در حالی که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در مکه منبری نداشته است تا در خواب ببیند که میمون‌ها از آن بالا و پایین می‌روند، ولی این اشکال وارد نیست؛ چراکه سخن درباره‌ی خواب است نه بیداری و دیدن منبر در خواب ممکن است، اگرچه در بیداری منبری وجود نداشته باشد؛ همان طور که مثلاً کسی در خواب می‌بیند که سوار بر اسب است، در حالی که در بیداری اسبی ندارد یا خود را صاحب خانه یا باغی می‌بیند که در بیداری مالک آن نیست؛ خصوصاً با توجه به اینکه خواب پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از سنخ وحی بوده و خبر از آینده داده است.

بایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مبصّرهای شیعیان خراسانی
مجموعه مجلّات و نشریات

۱. بنگرید به: جامع البیان عن تأویل آی القرآن للطبري، ج ۱۵، ص ۱۴۱؛ تفسیر القرآن العظیم لابن أبی حاتم، ج ۷، ص ۲۳۳۶؛ المستدرک علی الصحیحین للحاکم، ج ۴، ص ۴۸۰؛ الكشف والبيان للثعلبی، ج ۶، ص ۱۱۱؛ تاریخ بغداد للخطیب البغدادي، ج ۸، ص ۲۷۵؛ الدر المنثور فی التفسیر بالمأثور للسيوطي، ج ۴، ص ۱۹۱.
۲. بنگرید به: پرسش و پاسخ ۲۳۲.
۳. محمد / ۲۲ و ۲۳.